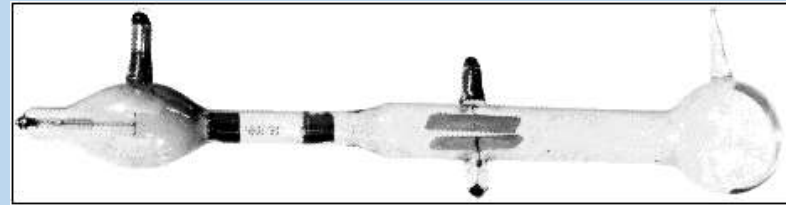
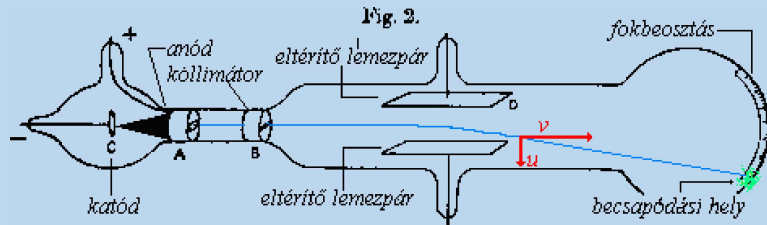

A rejtélyes elektron

Az ábrán illetve a fényképen látható katódsugárcsővel végezte el Thomson a sorsdöntő méréseit.

A főszereplők

$$m_e = 9,1 \cdot 10^{-31} \text{ kg}$$

$$e^- = 1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$$

J.J. Thomson,
Nobel-díj 1897-ben

G.P. Thomson, J.J.
Thomson fia, Nobel-díj
1937-ben

R.A. Millikan, Nobel
díj 1923-ban

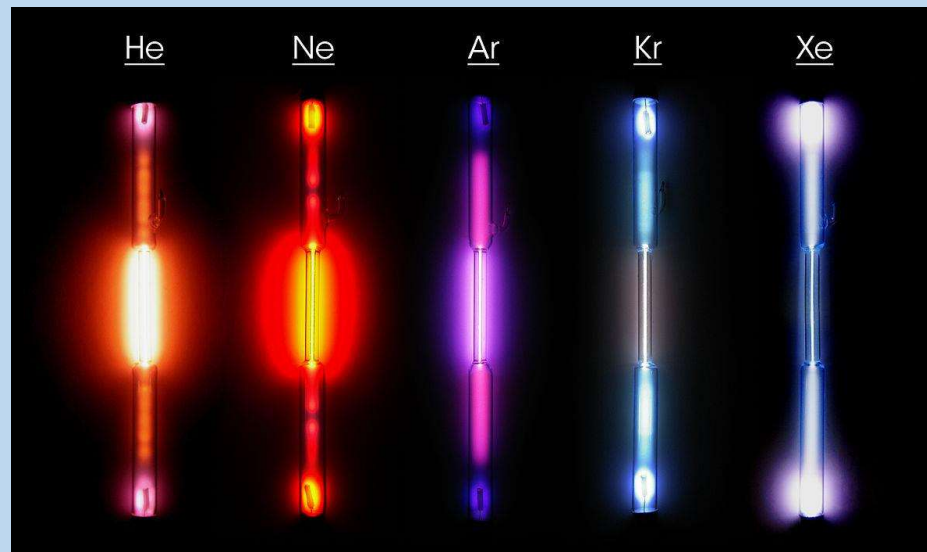

Louis de Broglie,
Nobel-díj 1929-ben

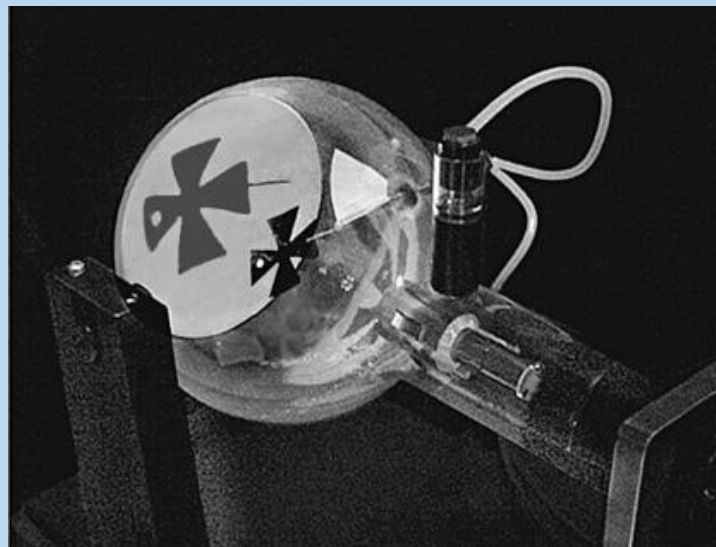
Az elektron, mint részecske

A katódsugárzás rejtélye

- A 19. század közepén a **gázok** vezetési jelenségeit is széles körben vizsgálták. A kisnyomású gázok nagyfeszültség hatására, **érdekes fényjelenségek közepette, elektromosan vezetővé váltak.**
- Még érdekesebb és rejtélyesebb volt viszont az, hogy a szinte tökéletes vákuum is elektromos vezetőnek bizonyult, amit a **katódból kiinduló sugárzás** formájában képzeltek el.
- **Csaknem fél évszázadon keresztül kutatták kiváló fizikusok a katódsugárzás rejtélyét,** de a sok nagyszerű eredmény mellé hibás mérések, és főként rossz következtetések is párosultak.

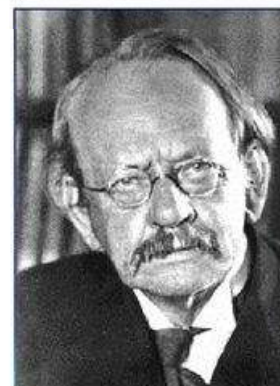
A katódsugarak egyenes vonalban terjednek

- Crookes 1871-ben olyan kisülési csövet szerkesztett, amelyben a **katódsugárzás terjedését tanulmányozta.**
- A sugárzás **egyenes vonalú terjedését bizonyítja**, hogy az útjába helyezett (fémből készült) máltai kereszt árnyéka megjelenik a sugárzás hatására fluoreszkáló üvegfalon.

Az elektron felfedezése

A katódsugárcső végét foszforeszkáló anyaggal vonják be. Ha ezt eltalálja a katódsugár, akkor ezen a helyen zöldesen világít.

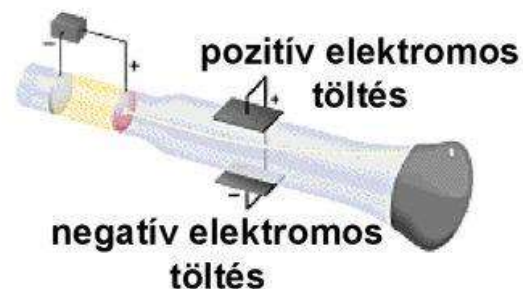
Joseph J. Thomson
(1856 – 1940)
fizikai Nobel-díj: 1906

Thomson **kimutatta az elektront** fajlagos töltésének meghatározásával.

feszültségforrás

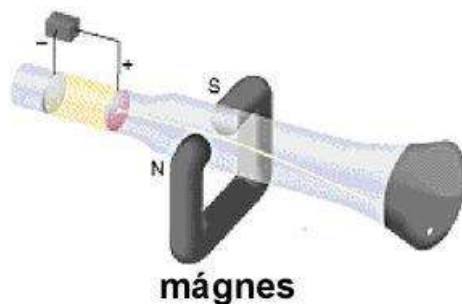

Elektromos térben a katódsugár **eltérül**
⇒ **töltéssel rendelkező részecskék**

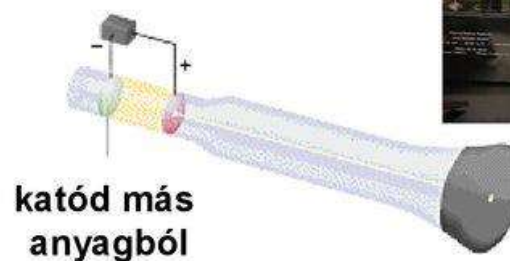
Mágneses térben is **eltérül** ⇒

Newton: $F=ma$
Lorentz: $F=qv \times B$
 $q=ze$
 e : egységtöltés
 z : töltésszám

$$a = (z/m)ev \times B$$

$$m_e/e = 5,686 \cdot 10^{-12} \text{ kg/C}$$

Az útvonal **elektród anyagától független**
⇒ **mindig ugyanaz a részecske lép ki**

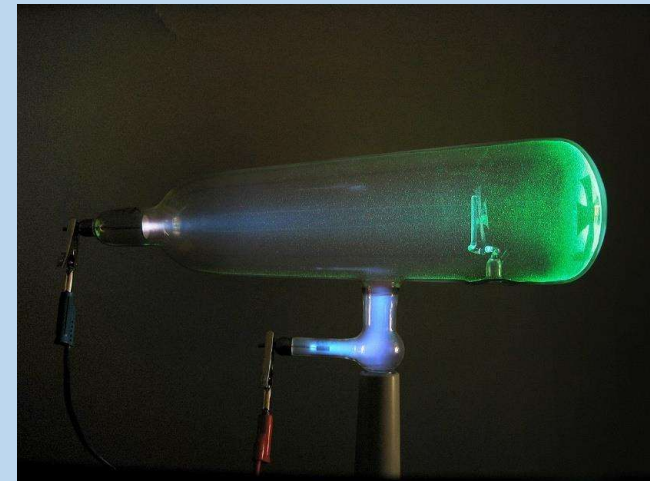
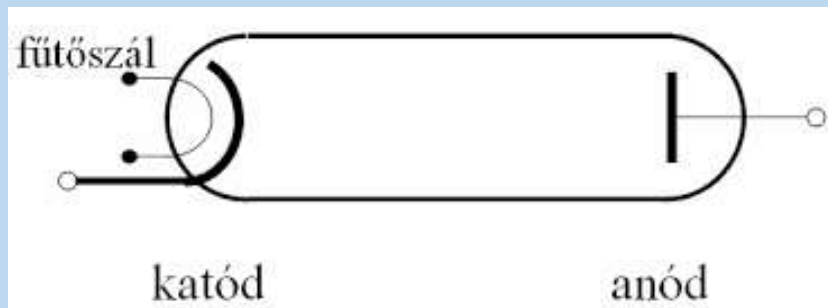

Elektron fajlagos töltése:
tömegének és töltésének
hányadosa: $\frac{m_e}{e}$

Ismertté vált: a katódsugár, elektronok nyalábja

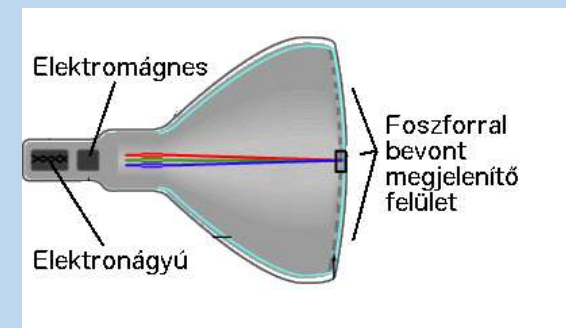
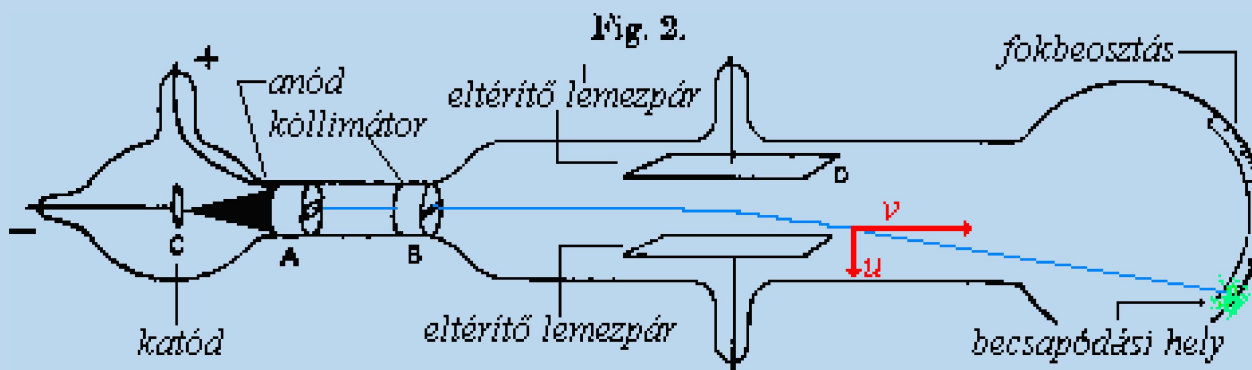
Vákuumban mozgó elektronsugár. Előállítására először nagy ritkítású gázkisülési csövet alkalmaztak, amelynek katódjából pl. **termikus emisszió** hatására **elektronok nyalábja a katódsugár lép ki**.

Azaz, amikor a katód anyagát melegítik, a **melegítés hatására elektronok lépnek ki a fémből**. Az így nyert elektronokat használják fel katódsugárcsővekben.

Katódsugárcső

- Az időben változó elektromos jelek láthatóvá tételére alkalmas elektroncső. Lényeges része a **világító lumineszkáló ernyő**, amely a felgyorsított elektronok becsapódásának hatására világít. Ilyen katódsugárcső volt a régi televíziók képcsöve is.
- Az ábrán Thomson rajza látható.

Millikan 1911-es mérése, az elemi töltés meghatározása

**Robert Andrews
Millikan 1868-1953**
Nobel-díj 1923-ban

$$q \cdot E = m \cdot g$$
$$q = \frac{m \cdot g}{E}$$

Az elektron töltése az úgynevezett elemi töltés (jele: e). Minden elektromosan töltött test töltése ennek az elemi töltésnek az egész számú többszöröse. Ezt bizonyította elektromosan töltött olajcseppek elektromos térben való mozgásának vizsgálata során.